

Verbindend Vieren, tot eer van God

Over hoe wij onze liturgie inrichten

Hervormd Everdingen

9 juni 2021

Inleidend

De twee woorden Verbindend Vieren geven voor ons aan hoe wij denken over liturgie en eredienst en wat ons verlangen is.

Verbindend vieren:

- ... het gaat om de ontmoeting met God en de verbinding met Hem,
- ... samen zijn we, in onderlinge verbondenheid, gemeente van Christus,
- ... we weten ons verbonden aan de Bijbel en staan in de gereformeerde traditie,
- ... we zijn geroepen gemeente met het oog op de verbinding met hen die (nog) niet gelovig zijn,
- ... de eredienst op zondag en de eredienst van het alledaagse zijn aan elkaar verbonden.

Tijdens het themajaar 2019-2020 hebben we ons als gemeente verdiept in het thema liturgie, omdat de behoefte leefde hier nog eens goed naar te kijken (zie Beleidsplan 'Thuis bij God, thuis voor elkaar'). Deze notitie is daar het resultaat van.

In deze notitie gaan we eerst kort in op de vraag waar we staan, daarna gaan we na wat de verschillende aspecten van Verbindend Vieren ons te zeggen hebben. Ten slotte ronden we af met een voorstel voor de praktijk van Verbindend Vieren.

In dit alles zoeken we ernaar tot eer van God gemeente te zijn, wat van ons vraagt de wil van God te zoeken en te doen.

Waar we staan

In genoemd beleidsplan staat geschreven dat er een breed gedeeld verlangen is naar liederen die je met je hart kunt zingen. Ook wordt het verlangen benoemd dat de kerkdienst een plek is, waar je thuis komt. Voor het ene gemeentelid betekent dit concreet dat er gezongen wordt in taal die je begrijpt. Voor een ander gemeentelid wordt dit verlangen vertaald met de wens om de psalmen van vroeger te blijven zingen.

In de gesprekken rond het beleidsplan viel het verschil in beleving van de diensten sterk op. Waar de een de herhaling en rust als de kracht van de liturgie ziet, is dat voor een ander niet activerend genoeg. Voor het ene gemeentelid is het zingen van de Psalmen in de berijming van 1773 thuishoeren, voor anderen werkt het vervreemdend.

De conclusie is naar aanleiding van deze verschillen is in ieder geval dat er een grote mate van diversiteit is in de gemeente.

In de tijd na het verschijnen van het beleidsplan zijn verschillende gesprekken gevoerd, met 'afgehaakte' twintigers en met rand- en/of buitenkerkelijken. Uit gesprekken met afgehaakte twintigers komt als een soort rode draad naar voren dat ze zich niet herkennen in wat er in de kerk gebeurt. In gesprekken met rand- en/of buitenkerkelijken wordt regelmatig naar voren gebracht dat de drempel om naar de kerk te gaan enorm hoog is. Dat kan te maken hebben met de taal die gesproken wordt in de kerk, al worden er ook andere oorzaken genoemd.

De vraag die hieruit naar ons toe komt is de vraag hoe en op welke wijze we als gemeente daadwerkelijk betrokken zijn op deze twee doelgroepen.

De vraag waar we staan heeft ook te maken met de cultuur en tijd waarin we in leven. Van onze tijd wordt gezegd dat het meer en meer een belevingscultuur is geworden. Emotie en beleving spelen een grotere rol dan in eerdere tijden. Hierdoor kan het protestantisme een wat verstandelijke indruk maken. De catechetisch opgezette formulieren rond de sacramenten zijn daar een voorbeeld van.

Tegelijk gaat de inhoud van de gereformeerde traditie niet buiten de beleving om. De vraag is in hoeverre wij als gemeente oog hebben voor dit spanningsveld.

Van onze tijd wordt ook wel gezegd, dat de verbinding tussen de zondag en de overige dagen van de week verloren is gegaan. Op zondag zitten we in de kerk, doordeweeks zijn we niet te herkennen als volgelingen van Jezus. Dit is per persoon verschillend, de vraag die we elkaar mogen stellen is in hoeverre we aandacht voor dit thema hebben.

Verder wordt gesignaleerd dat er een proces aan de gang is, waarin kennis van de Bijbel, geloofsinhoud en geloofstraditie verloren gaat. Dat wordt zichtbaar als gemeenteleden de doorgaande lijnen in de Bijbel niet meer kennen, als slechts een select deel van de Psalmen wordt gezongen of als in de prediking niet het hele Woord van God aan de orde komt. Iets daarvan is ook zichtbaar in onze gemeente.

Bij de vraag waar we staan, gaat het ook de praktijk van de zondagse eredienst. In onze gemeente zingen we Psalmen uit de Berijming 1773 en per dienst één lied uit de HGJB-bundel Op Toonhoogte. We lezen uit de Herziene Statenvertaling en volgen een klassiek-gereformeerde indeling van de dienst. In de diensten wordt een actieve bijdrage geleverd door de koster, de bediener van het scherm, de organist (de meerderheid van de organisten komt van buiten de gemeente), de pianist, de ouderling van dienst, de collectanten en de predikant. Jeugddiensten worden gezamenlijk voorbereid. Van de mogelijkheid om in de voorbereiding bij andere diensten betrokken te worden wordt weinig gebruik gemaakt.

Ten slotte, liturgie is een thema dat in de gemeente leeft en gemakkelijk emoties op kan roepen, vanwege angst voor verandering. Met zekere regelmaat verlaten gemeenteleden de gemeente, of omdat er niets verandert, of juist omdat er wel iets verandert.

Ons staan in de gereformeerde traditie biedt ons de mogelijkheid hier ontspannen mee om te gaan. Veranderen, of beter gezegd reformeren is immers eigen aan onze traditie. De ervaringen die we opgedaan hebben in coronatijd kunnen ons daarbij bemoedigen, omdat we gezien hebben dat veranderingen positief kunnen uitpakken (denk aan de avondmaalsvieringen).

Verbinding met God

De verbinding met God ontstaat op Gods initiatief. Hij is het Die de gemeente uit de wereld roept (gemeente betekent eruit geroepen) en zondert haar af (heiliging). (Hand 5:11; 8:1; Rom 1; Ef 1; 1 Thess 1.)

Door Gods roepen zijn we gemeente/kerk (niet dus: we gaan naar de kerk).

God roept Zijn gemeente in Christus. Deze verbondenheid krijgt op bijzondere wijze gestalte in de sacramenten van de heilige doop en het heilig avondmaal. God nodigt ons in Zijn nabijheid tot een vorm van verbondenheid en intimiteit. Daarin ervaren we vergeving en verzoening, heling en genade.

God is een God van opzoekende liefde. In Jezus wordt zichtbaar welke afstand God overbrugt om onder ons te komen wonen (Fil 2). God in Christus Jezus komt bij mensen in hun eigen cultuur en zoekt de aansluiting. De apostelen volgen dit voorbeeld. (Hand 16:3; 1 Kor 9:19-22.)

Hiervan mogen wij navolgers zijn. Dat vraagt om de bereidheid om anderen vergaand tegemoet te komen

Voor Verbindend Vieren is de Heilige Geest onmisbaar. Hij wil ons vernieuwen en keer op keer in de goede kijkrichting plaatsen. Dat is dan ook ons gebed (Mat 18:20).

De Geest geeft ieder gemeentelid gaven. Deze gaven zijn gericht op de opbouw en groei van de gemeente, de eredienst wordt samen vormgegeven. (Ps 68:19; Ef 4:8; 1 Kor 14: 15, 26; Ex 35:30.)

De verbinding met God is geen eenrichtingsverkeer. Zoals Jezus naar gewoonte opging, zo de gemeente (Luk 4 : 16).

De gemeente komt, hoort, zoekt, verlangt en mag delen in de vreugde van God. (Psalm 27: 4, 8; 63:2.)
De gemeente antwoordt in gebed en lied, gave en voorbede, belijden en behoefte aan bekering, door deel te nemen aan de sacramenten. (Ps 22:4; 100:4; 41; 73; 96; 78; 2 Kor 8; Kol 3:16.)
Dit is een antwoord met lichaam en ziel; hoofd, hart en handen. Een antwoord in ontzag. Waarin we het beste van onszelf weggeven (Exodus 12 : 5, 46).

Kernwoorden: nodiging, toewending, toerusten met, antwoord, ontzag

Verbinding met elkaar

De verbinding met elkaar is de verbinding met elkaar als broeders en zusters, als leden van één lichaam, namelijk Christus. Die verbinding belijden we als bij de Doop een kind opgenomen wordt in de kring van ons huisgezin. En aan het avondmaal belijden we dat uit vele tarwekorrels één brood voortkomt. Verbinding met elkaar is er dus altijd via Jezus.

De verbinding met elkaar wordt concreet zichtbaar in het samen opgaan (Ps 122:1) en de ontmoeting voor, tijdens en na de dienst, maar ook tijdens dienst.

- Bij het ontvangen van de groet komen we samen in verwondering
- Luisterend naar de Wet worden we als bevrijd volk aangesproken op wie we zijn (Ex 20:2),
- Zingend uit de Psalmen en liederen vermanen we elkaar, onderwijzen we elkaar (Kol 3:16); raken we met elkaar verbonden op hartsniveau (Ps 42; 83 ; 63); groeien we in het volgen van Christus (Ps 92, Kol 3:16),
- In de voorbede dragen we elkaar, elkaars lasten (Mark 2 : 4, 5; Gal 6:2).

De verbinding met elkaar groeit als we actief betrokken worden en/of zijn op de viering. Dat kan op verschillende manieren:

- Gemeenteleden in de voorbereiding, in de gebeden, in het actief luisteren en zingen (Ps 148:12), meedenken met de inhoud van de preek ,
- Musici in het voorbereiden van de dienst, in het begeleiden van de muziek (Ps 150), muzikale vertolking van de boodschap,
- De ouderling van dienst in het welkom, de afkondigingen, de consistoriegebeden,
- De diakenen in de zorg voor de voorbede.
- Gemeenteleden met een taak in de dienst (koster, scherm, EHBO, voorlezer e.d.).

De verbinding met elkaar is verbinding met elkaar in diversiteit (Ps 87:4). Ieder heeft zijn of haar eigenheid en weg met God. Die verscheidenheid helpt ons om meer te ontdekken van het werk van God. Op die manier zijn de onderlinge verschillen een geschenk van God (Hand 10). Er mag ruimte voor zijn.

Tegelijk vraagt het soms om vrijheid en geduld om elkaar te aanvaarden als geschenk van God, elkaar te verdragen in een gebroken wereld (1 Kor 13:7) en zo de weg van eenheid te bewandelen (Joh 17). Het vraagt om zorg voor elkaar.

Kernwoorden: eenheid, betrokkenheid op elkaar, actief deelnemen, diversiteit

Verbinding met de Bijbel en de gereformeerde traditie

We willen ons laten leiden door het Woord van God bij de wijze waarop we onze vieringen vormgeven. Wie de Bijbel nauwkeurig leest ziet dat er niet zomaar een blauwdruk is voor een liturgie. Wel wordt duidelijk dat er een aantal bestanddelen zijn die een plaats krijgen binnen de liturgie.

- De lezing van de Schriften (1 Thes 5:27; Kol 4:10-16)
- De prediking van het Woord of van de leer (1 Tim 4:11, 13, 16; 2 Tim 4:2)
- De bediening van de sacramenten, met name het Heilig Avondmaal (Hand 20:7)
- Het uitspreken van (dank)gebeden (Hand 4:24-31; 1 Kor 1:2)

- Het zingen door de gemeente (Ef 5:19)
- Mogelijk bestaan er al vroeg belijdenisformules die ook uitgesproken worden (Fil 2:6-11; 1 Tim 3:16)
- De dienst van de offeranden (1 Kor 16:2, 2 Kor 8:1-15)

In het Nieuwe Testament zien we dat verschillende gemeenteleden een bijdrage leveren aan het samenzijn. Hetzij door een psalm, een geïmproviseerd lied, een onderwijzing, een taal, uitleg enz. (1 Kor 14:15, 26).

Daarnaast is de Bijbel een leidraad voor ons, wat betreft de inhoud van de prediking, liederen etc. Dat wordt zichtbaar door de prediking van de hele Schrift. En in het streven naar een psalm- en liedkeuze die in lijn ligt met het getuigenis van de Schrift.

Naast onze verbondenheid met de Bijbel weten we ons verbonden aan de gereformeerde traditie. Dat is zichtbaar aan de vormgeving van onze dienst. Kenmerkend voor de gereformeerde traditie is de aandacht voor het Woord, waarbij vernieuwing/reformeren nodig kan zijn om dit Woord zuiver te laten klinken. 'Gereformeerd' is dan: terug naar het Woord. (Dit wordt actueel als we psalmen zingen. Vb: in de Psalmberijming uit 1773 staan verschillende psalmverzen waarin de cultuur van de Verlichting van die tijd teveel doorklinkt (14:1 licht der rede). Vb. in DNP Psalm 73:1 (liefde i.p.v. tov/goed).)

Kernwoorden: Woord, reformeren

Verbinding met de ander

De kerk is geroepen uit de wereld, tegelijk geroepen om in de wereld zichtbaar te maken dat het leven met God winst is voor iedereen (1 Pet 2:9). De verbinding met de ander (de 'nog-niet-gelovige') is dus belangrijk.

Hierin zijn bewogenheid, gastvrijheid (Mt 9:14) en begrijpelijkheid (1 Kor 14:23-25) van belang. Enerzijds is het Evangelie een geheimenis, ergernis en dwaasheid, anderzijds kiezen we voor hedendaags taalgebruik en gebruiken we alleen moeilijke woorden waar nodig (vgl. bv. de woorden outer en inwijden.)

Gastvrijheid (het besef dat er gasten kunnen zijn) wordt zichtbaar in een aantal elementen in de viering:

- De ander zien en welkom heten
- Taalgebruik niet moeilijker maken dan nodig.
- Mensen zoveel mogelijk de gelegenheid geven deelnemer te worden
- Rekening houden met gasten bij vormgeving liturgie (hoe doe je de mededelingen, het avondmaal etc...)
- Voorbede voor het dorp.

Ten slotte is eerlijkheid (echtheid en integriteit) van belang. Dit vraagt ook om het open en eerlijk bespreken van lastige teksten (struikelteksten).

Kernwoorden: bewogen, gastvrij, begrijpelijk, toegankelijk

Verbinding met het alledaagse

Als het gaat over de verbinding met het alledaagse, bedoelen we de verbinding tussen de liturgie op zondagmorgen en de liturgie buiten, de eredienst in de wereld.

We verlangen ernaar dat de eredienst een belangrijke rol speelt in het geloofsleven van de gemeente en persoonlijk.

Dat is zichtbaar in de voorbede, het pastoraat, thema's van de prediking e.d.

Verder vormt de praktijk van de zondagse eredienst vormt ons in de navolging van Christus. (Kol 3:16; Rom 5:1-5; Rom 12:1,2) Voorbeelden daarvan zijn:

- Zittend avondmaal: rust ontvangen in Christus in een gejaagde wereld
- Lopend avondmaal: het pelgrim zijn te binnen brengen, wij hebben een beter vaderland
- Inzameling gaven: oefening in vrijgevigheid
- Doop: stil staan bij het belang van het huisgezin van God, ook doordeweeks
- Brood breken: stilstaan bij leven als ontvangers
- Stilte: leven in Gods aanwezigheid

De eredienst als kern van onze eredienst, waarbij de zondagse viering als dienst aan God verbonden is aan de dienst van God op de andere dagen van de week (Rom 6:13; Gen 8:20; Ps 149:4). Wanneer dat ons verlangen is, wordt dat zichtbaar in de vormgeving van de zondagse eredienst. We komen vanuit de wereld in de gemeente. We worden vanuit de gemeente de wereld ingezonden.

Een dienst ziet er dan zo uit:

1. Samenkomen en Ontmoeten
 - a. Gegroet worden
 - b. Komen met zorg en schuld, vreugde en dank
 - c. Verootmoediging
 - d. Loven
2. Luisteren en Aangesproken worden
 - a. Gebed om de Geest
 - b. Schriftlezing
 - c. Evangelieverkondiging
3. Gemeenschap en Antwoorden
 - a. Antwoordlied
 - b. Belijdend
 - c. Gave
 - d. Voorbede
4. Zending en Zegen
 - a. Gezegend en verzoend / als Naamdragers de wereld in (Num 6 : 22-27)
 - b. Gezonden (Mat 28:19)

Kernwoorden: oefenen, vanuit de wereld naar de kerk, vanuit de kerk naar de wereld

Praktijken

Deze notitie is niet uitputtend. Er zijn een aantal kernwoorden naar voren gekomen die ons handvatten geven naar de toekomst toe. Ze helpen ons om uit te leggen waarom we de dingen doen zoals we ze doen.

Omdat liturgie een belangrijk thema is, dat raakt aan harten van mensen, wil de kerkenraad zorgvuldig omgaan met veranderingen. Daarom is het van belang dat het thema niet slechts om de zoveel jaar op tafel komt, maar blijvend onderdeel van gesprek is.

Hieronder doen we een aantal voorstellen, onderbouwd vanuit de genoemde kernwoorden.

Opzet van de dienst

- De opzet van de dienst volgt de vier fasen, zoals hierboven genoemd. Het geeft ruimte aan mate van variatie. Het vergroot het bewustzijn van de roeping van de gemeente.
- Vanwege: oefenen, vanuit de wereld naar de kerk, vanuit de kerk naar de wereld
- Praktisch: de predikantenbrief wordt hierop aangepast, in gezamenlijke voorbereiding van diensten is dit het uitgangspunt

We zingen

- Psalmen in oude en nieuwe berijming; eigentijdse liederen en gezangen uit de traditie van de kerk; we hebben een voorkeur voor de Psalmen, we kiezen voor liedteksten die dicht bij het Woord staan;
- Vanwege:
 - o toewending, antwoord geven, ontzag, Woord, begrijpelijk, toegankelijk
- Praktisch:
 - o per dienst bij voorkeur: 2 psalmen OB, 2 psalmen NB, 2 lied/gezang
 - o keuze uit Psalmen in Tweevoud, Weerklank, OTHnieuw
 - o in overleg met organist of pianist kan de predikant kiezen uit een andere bundel
 - o tijdens feestelijke diensten kan er meer gezongen worden in de dienst

Om later nog eens over na te denken: kunnen we groeien in recht doen aan:

- Woord
- gastvrijheid
- betrokkenheid
- oefenen